

Foredrag ved Norges Rasjonaliseringsforbunds
høstkongress 1974.

Rasjonell ressursutnyttelse - en forutsetning for
fortsatt samfunnsmessig vekst.

(Manuskript).

Det hovedtema jeg vil drøfte, er ikke hvordan de enkelte bedrifter bør være organisert og ledet for at deres arbeidskraft, produksjonsutstyr og råvarer skal være rasjonelt utnyttet. I denne forsamling ville jeg kunne bidra lite til å kaste lys over denne problemstilling.

Jeg vil ikke dermed ha sagt at den virksomhet som finner sted på bedriftsplanet i organiseringen av produksjonsprosessene er av liten betydning for samfunnets ressursbruk. Tvert imot er virksomheten i produksjons- og arbeidslivet en hovedfaktor bak den materielle framgang vi har hatt i en mannsalder, og som har gitt grunnlaget for det vi forbinder med velferdsstaten.

La meg her bare feste oppmerksomheten ved at søkelyset i kommende år vil bli satt stadig sterkere på å bruke alle ressurser slik at innsatsen av dem gir de størst mulige resultater. Den totale nytteeffekt må bli størst mulig. Dette blir sterkt under-

streket ved det økende krav om omtenkksomhet spesielt ved bruken av jordens ikke fornybare ressurser.

Virksomhetene i bedriftene har en rekke utilsiktede virkninger for menneskenes livsforhold og for forholdet mellom nasjonene. Det gjelder de problemer som det moderne industrisamfunn står overfor med sløsing av ressurser, forsøpling, forstyrrelser av miljøet og vantrivsel. Arbeidsplassen er oppholdsstedet for en stor del av menneskenes liv i vårt samfunn. Den skal ikke bare gi grunnlaget for opp-tjening av inntekter, men også bidra til å utvikle menneskenes evner til skapende aktivitet i samarbeid med andre. Utøvelsen av myndighet og fordelingen av ansvar i arbeidslivet skal bidra til å utvikle menneskenes selvstendighet og likeverd. Våre bedrifter og vår næringsstruktur er knyttet sammen med produksjonsvirksomhet og ressursbruk i større deler av verden. Vi virker med i et meget omfattende produksjonssystem på tvers av landegrenser.

Det er i denne bredere sammenheng jeg vil drøfte rasjonell bruk av ressursene og samfunnsmessig vekst. De oppgaver som da stiller seg, kan bare i begrenset utstrekning løses gjennom en organisering av produksjonsprosessene og bruken av ressurser på bedriftsplanet. Bedriftene må virke med i en mer overordnet organisering av produksjonsforholdene der vurderingene av hva som er rasjonell bruk av ressurser og samfunnsmessig vekst fastlegges på politisk grunnlag.

Rasjonell utnyttelse av ressurser og samfunnsmessig vekst er ikke objektivt målbare begreper. De bestemmes ut fra menneskelige verdinormer og interesser. Det innhold en gir begrepene, vil veksle med tiden og med det område en bruker dem på.

Bruk av ressurser og produksjonens sammensetning er i vårt samfunnssystem i stort omfang et resultat av den enkelte bedrifts og bedriftsgruppes produksjonsplanlegging, investeringer og markedsføring. Innenfor sitt virkeområde opptre bedriftene som selvstendige enheter i valget av produksjonsprosesser og produkter. En rasjonell bruk av ressurser for bedriftene i et slikt desentralisert markedssystem vil ikke alltid se like rasjonelt ut fra et samfunnsmessig helhetssyn. Det vil alltid være et konkurranseforhold mellom de ressurser som det enkelte individ vil disponere for seg selv og de som må brukes i fellesskap. Det moderne samfunn har en rekke fundamentale behov som det private markedssystem ikke føler noe direkte ansvar for å tilfredsstille. Ved å legge beslag på en betydelig del av folks inntekter og av samfunnets produksjonsressurser stiller fellesskapet til disposisjon sykepleie og helsetjenester, et skoleverk, et samferdselsnett og en rettsbeskyttelse. Norge er i godt selskap med andre demokratiske industrinasjoner i Europa når vi for vårt vedkommende i 1974 bruker over 46,6 % av vår nasjonalinntekt dels til slike fellesoppgaver og dels til å skape en menneskeverdig tilværelse for eldre, trygdede og syke. Av dette brukes

halvparten til trygder og pensjoner, prissubsidier og andre stønader til forbrukerne. Til de egentlige fellesoppgaver går 23,2 prosent av den totale inntekt i landet. Den hets som i senere år er drevet mot skatter og offentlige utgifter, er ikke noe bidrag til å trygge menneskene i det moderne samfunn. Vårt folk vil hvert eneste år være stilt overfor spørsmålet om hvordan økonomien bør fordeles mellom rent privat forbruk og løsningen av felles oppgaver, for å gi menneskene best mulig kontakt, trivsel og trygghet.

I enda større grad vil politiske verdinormer og interesser komme inn i vurderingene av hva som er en rasjonell bruk av ressurser nasjonene imellom. Organiseringen av produksjonsprosessene og fordelingen av produksjonsoppgavene er nøye knyttet sammen med hvordan materielle goder og levestandard blir fordelt mellom land på ulike økonomiske utviklingstrinn, mellom folkegrupper og sosiale grupper. Det er problemer og interesseforhold i denne sammenheng som i økende omfang vil oppta vårt folk og hele menneskeheten i kommende år. Den måte nasjonene løser sine ressursproblemer på, endrer forutsetningene for internasjonal handel og forsyningsforhold, for lønnsomheten i våre næringer og for vår egen bruk av ressurser. Vi er inne i en tid da grunnen faller bort under mange av våre tilvante forestillinger om nasjonenes og grupperingenes økonomiske og politiske roller i verden og om vilkårene for fortsatt samfunnsmessig vekst. Råderetten over fysiske ressurser kan få voksende betydning i forhold til kunnskaper om fremstilling av produkter. Evnen

til å organisere produksjonsprosessene i lukkede systemer, der råvarer gjeninnvinnes uten spill til skade for mennesker og miljø, kan bli langt mer lønnsom enn evnen til å massefabrikere ting for de store markeder.

Vi kommer her inn på to forhold som må være utgangspunktet for enhver drøftelse av ressursbruk og vekstmuligheter i en bredere sammenheng. Det ene gjelder utvikling i verdens folketall og fordelingen av folkemassene på landområder. Det andre gjelder den teknologiske utvikling og hvordan den trenger gjennom i de ulike samfunn.

Menneskene selv er kilden til forandringene i natur og miljø, til overforbruk av fysiske ressurser og til forurensning. De ulike livsformer og samfunns-systemer kan nok i meget ulik grad legge beslag på jordens ressurser. Men ingen av dem lar miljøet og de levende og fysiske ressurser være uberørt. Så lenge jorden har bestått, har det skjedd forskyvninger i den økologiske balanse. I den korte tid menneskene har levet, har deres virksomhet bidratt til slike forskyvninger. Det er omfanget og graden av menneskenes påvirkning på miljøet som nå gir oss urovekkende perspektiver om livsformer og livsmuligheter.

Det hovedproblem vi står overfor er menneskets evne til å reprodusere seg selv. Den er så stor at den alt overveiende del av menneskeheten i dag ikke øyner noen mulighet til å skaffe seg en menneskeverdig tilværelse. Legevitenskapen har gjort det mulig å redusere drastisk for alle folkeslag den dødelighet

som henger sammen med infeksjoner og epidemiske sykdommer, særlig i barneårene. Ved enkle midler har moderne, forebyggende helsetiltak trengt gjennom i samfunn på alle utviklingstrinn. Men det har ikke vært mulig i samme grad å verne menneskene mot deres reproduksjonsevne. Skal fødselsregulerende tiltak få gjennomslagskraft i folkene og bli en del av det aksepterte samfunnsmønster, trengs det et aktivt samarbeid mellom det enkelte menneske og helsemyndighetene. Av forskjellige årsaker som jeg her ikke skal komme inn på, har et slikt samarbeid uteblitt eller vært utilstrekkelig.

Selv under den optimistiske forutsetning at det kan bli et fall i fødselshyppigheten med en tredjedel av hva den er i dag, regner F.N.'s befolkningsekspert med at verdens folketall vil være nådd 6,5 milliarder ved århundreskiftet, mot mellom 3,5 og 4 i dag. Og det er folketallet i de økonomisk svake områder som øker sterkest. Det vil bli fordoblet i denne perioden. Til tross for alle tekniske og vitenskapelige framsteg i vår tid har det aldri før i menneskehetens historie vært så mange voksne analfabeter, så mange arbeidsløse eller undersysselsatte og så mange som mangler rent vann som i dag. Og denne ulykkelig stilte folkemasse ventes av F.N.'s eksperter fortsatt å ville øke i både absolutt antall og som andel av verdens samlede folketall. De arbeidsløse skarer uten utdanning vil fortsette å strømme inn til

byområdene med det press på boliger og miljø som dette fører med seg. En menneskeverdig tilværelse for de folkemasser som kommer til i løpet av dette århundre, vil kreve et enormt forbruk av ressurser til undervisning og helsestell, boliger og sanitærforhold, samferdsel og produksjonsutstyr.

En mer rettferdig fordeling av verdens ressurser må være en del av den politikk som skal føre fram til en bedre langsiktig balanse mellom folketilvekst og ressursbruk. Men fordelingen kan ikke alene gi løsningen på dette. Om alle industriland i verden stilte til disposisjon 10 % av sin samlede produksjon, ville dette for utviklingslandene gi en ressurstilgang på 700 kroner pr. innbygger. Dette ville ikke på en avgjørende måte endre utviklingslandenes situasjon eller fordelingen av ressurser i verden verken på kort eller lang sikt.

Vi står også overfor et tankekors med hensyn til det fremtidige forbruk av ressurser i verden dersom vi bygger på den tese at økonomisk framgang og høyere materiell levestandard på lengre sikt skulle virke til å stabilisere folketallet. For de tradisjonelle industrilandene har industrialiseringen, utviklingen av bysamfunn og kvinnenes økende deltakelse i yrkeslivet og i samfunnsvirksomhet vært medvirkende årsaker til lavere barnetall. Men om vi kunne tenke oss at utviklingslandenes folk om 25 år - altså i år 2 000 - hadde et ressursforbruk som svarte til bare en fjerdedel av den produksjon pr. innbygger som Vest-Europa har i dag,

ville utviklingslandene måtte øke sin produksjon ut over det nåværende nivå i en mengde som svarer til hele den industrialiserte verdens produksjon i dag. Med den produksjonsteknikk og det forbruksmønster en har i dag, ville dette måtte innebære et enormt press på jordens fysiske og biologiske ressurser.

F.N.'s befolkningskonferanse i Romania i sommer avdekket sterke ulikheter mellom nasjonene i vurderingen av befolkningsproblemenes karakter og alvor, og av hvilke tiltak en aktiv befolkningspolitikk bør omfatte. Flere industriland og utviklingsland ga uttrykk for ønskeligheten av en til dels betydelig øking av folketallet som ledd i en økonomisk utbygging av landet. Den alminnelige oppfatning syntes å være at disse spørsmålene burde håndteres på nasjonalt grunnlag ut fra det enkelte folks egne forutsetninger og ambisjoner.

Disse holdninger synes å underbygge den utvikling som kommer til uttrykk i FN's befolkningsprognoser, om at hver tilvekst i verdens folketall på en milliard mennesker vil skje med stadig kortere tidsintervaller. Men om det er en alminnelig holdning blant nasjonene at en ikke kan gi internasjonalt bindende normer for en befolkningspolitikk, skal en også være klar over at ingen nasjon er skjermet fra de vansker av mange slag som går hånd i hånd med overbefolkning, nød og knapphet på ressurser. Menneskeheten er i disse forhold i samme båt.

Det som for det enkelte land fremstår som en rasjonell bruk av ressurser må derfor vurderes både ut fra utviklingen i landets eget folketall og verdens befolknings situasjon.

Den teknologiske utvikling er en annen dimensjon til dette spørsmål. Ressurser er intet entydig begrep som kan knyttes til en for evig gitt mengde. Forandringer i teknologi setter oss i stand til å nytte ressurser som vi tidligere ikke regnet med. Bearbeidingsgrad og bruksområder endrer verdien av de ressurser vi allerede har. Ny teknologi kan gjøre det mulig å innvinne ressurser på ny. Det som er rasjonell utnyttelse av våre ressurser i dag, kan stille seg vesentlig annerledes i morgen når nye ting dekker det samme behov eller når nye produksjonsprosesser gjør den gamle bruken av ressursene urasjonell.

Heller ikke i disse forhold lever nasjonene innenfor skjermede samfunn. Teknologisk viten trenger gjennom nasjonale grenser. Evnen til å nytte ny teknologi er størst hos folkeslag der det alminnelige kunnskapsnivå og teknologien allerede på forhånd ligger høyt. Ny teknologi endrer den økonomiske verdi av utnyttbare ressurser og landenes relative ressursrikdom. Den endrer bedriftenes konkurranse-evne og lønnsomhet, og deres rolle innenfor det internasjonale handelsmønster.

Det er derfor ikke mulig med varig gyldighet å sette opp en ressursstatus over de beholdninger det enkelte land eller menneskeheten kan tære på.

Forestillinger om at vi har å regne med gitte mengder som snart er oppbrukt, er misvisende og overdramatisert. Det er behov for en nøktern avklaring av hva en skal legge i begrepet ressursknapphet og menneskenes muligheter for å løse de problemer som henger sammen med dette.

Det er håp om at diskusjonen av ressurs-spørsmålene vil kunne bli ført på et mer realistisk og målrettet plan, når en om kort tid vil få innstillingen fra den ekspertgruppe som Regjeringen oppnevnte tidlig i år til å vurdere vårt lands ressurssituasjon i global sammenheng. Med utgangspunkt i denne innstilling vil Regjeringen utarbeide en stortingsmelding om de langsiktige perspektiver for ressurser og samfunnsstyring. En venter at Stortinget vil kunne behandle denne meldingen i 1975.

På grunnlag av vår nåværende viten om ressurskilder og teknologi må vi kunne trekke den hovedkonklusjon at de teoretisk tilgjengelige ressurser stort sett er meget omfattende, og det er gode muligheter for å skifte fra en kilde til en annen. Med forbehold for det jeg tidligere har sagt om utviklingen i folketallet i verden, foreligger det fra et teoretisk utgangspunkt romslige grenser for det globale ressursbruk for videre materiell og sosial framgang, samtidig som det vil være mulig å ta vare på miljøet og den økologiske balanse.

Mineraler finnes i stort omfang uten at det er noen kritisk knapphet på enkelte av dem.

Men forekomstene er høyst ulikt fordelt på områdene av jorden. De kan bli vanskeligere tilgjengelig, og man må ta i bruk fattigere malmer.

Energi står sentralt i diskusjonen av menneskenes fysiske behov, idet fremstillingen av de fleste ting forutsetter bruk av energi. Det gjelder slike ting som mat, råstoffer, ferdigvareproduksjon, oppvarming og kjøling. Det synes fra et teoretisk utgangspunkt ikke å være fare for at menneskene skal bli uten muligheter for å dekke sitt energibehov. Verden har enorme kullforekomster. En må regne med at kjernekraften vil bli utviklet videre i former som er betryggende for menneskene og miljøet. Nye energikilder kan bli nyttbare lengre inn i framtida. Begrensningen ligger her først og fremst i det forhold at vi i det lange løp ikke kan utvikle varme på jordoverflaten uten å påvirke jordens varmebalanse. Med fortsatt rask produksjonsvekst etter det mønster en nå kjenner til, vil vi være opp mot denne grense i løpet av en 100 årsperiode.

Knappheten på mat synes å være den mest alvorlige og nærliggende trusel som menneskeheten står overfor. Ernæringsekspertene og jordbruksekspertene mener at matproduksjonen kan økes med ca. 2 % pr. år i tiden framover mot år 2000. Ved omlegging av kostholdet og et mer nøkternt matforbruk er det antatt at jorden kan underholde 8-10 milliarder mennesker uten at dette vil representere rovdrift som gir tilbakeslag. Men det vil måtte bli en

sentral oppgave å verne om og utnytte dyrkbar mark på en økologisk forsvarlig måte.

For fisk synes det å være enighet om at fangster på 100 millioner tonn pr. år representerer det økologisk akseptable maksimum. Med årsfangster på 60 millioner tonn for verden som helhet er vi kommet nærmere denne grense enn på noe annet område.

Norge er uvanlig rikt på ressurser. Naturen har gitt grunnlaget for utviklingen av våre tradisjonelle næringer innenfor treforedling, malmer, mineraler og kjemikalier. Fisket er grunnlaget for bosetting og arbeid for store deler av vår kystbefolkning. Vi har fremdeles betydelige unyttede reserver av energi i form av vannkraft. Olje og gass er for oss en ny energikilde og fremfor alt et nytt råstoff for en bred forgrening av industrielle virksomheter. Den vil gi oss rike muligheter og større valgfrihet til å forme vårt samfunn.

Så langt vi nå kan se inn i framtida, vil petroleumsproduktene spille en betydelig rolle i vår økonomi. Allerede i 1980 er produksjonen av olje og gass beregnet å utgjøre 12-14 % av landets samlede produksjon. Den vil gi impulser til videre utvikling av bransjer som fremstiller gjødning, kjemikalier og plastartikler og til verkstedindustrien og servicevirksomheten. De anslag som er gjort over forekomstene av olje og gass i de områder av vår kontinentalsokkel hvor undersøkelser er foretatt, gir grunnlag for en produksjon betydelig ut over Norges

eget behov i 50 til 100 år. I tillegg til dette må en regne med stor sannsynlighet for forekomster i områder som ennå ikke er utforsket. Dette vil i virkeligheten si at petroleumsvirksomheten og de mange virksomheter som er knyttet til den, er en permanent del av vårt samfunnsliv.

Vi har også en god utgangsposisjon for å dekke vårt eget matbehov. Forestillinger om at Norge er et underskuddsområde i matforsyningen i verden er ikke riktig. Vår egen jord dekker riktig nok bare en tredjedel av vårt matbehov regnet på kaloribasis, når en gjør fradrag for importert kraftfor. Denne dekningsgrad kunne økes til nærmere halvparten om kostholdet ble lagt om til mer vegetabiliske produkter. Men med det nåværende forbruk av fisk kommer deknningen av matbehovet langt høyere og totalt sett utgjør Norges nettoproduksjon av mat langt mer enn vårt eget kaloribehov. For verden som helhet ville det være en sløsing med ressurser om hvert land tok sikte på selvforsyning av mat. En rasjonell ressursutnyttelse i verdensmålestokk innebærer at det mellom landene skjer en utveksling av ulike matprodukter, og at enkelte land med særlig fordelaktige forhold med hensyn til jordsmonn, klima, vannforsyning, topografi og folketall blir leverandører av mat til andre.

Den hovedkonklusjon en synes å måtte trekke, er at det ikke er de totale tilgjengelige ressurser som i vår tid og med vår teknologi setter grensen

for fortsatt samfunnsmessig vekst for verden som helhet eller for de fleste nasjoner. Ressursknappheten, en rasjonell utnyttelse av ressurser og opprettholdelsen av økologisk balanse er alle problemområder som først og fremst har noe å gjøre med hvordan menneskene organiserer sine samfunn, og hvordan nasjonene virker sammen innenfor en verdensøkonomi. Det er ikke i første rekke tekniske, men politiske problemer vi står overfor. Det gjelder menneskenes forståelse og muligheter for å beskytte seg mot sin egen reproduksjonsevne. Hvordan skal vi begrense tilveksten i folkemengden uten urimelige inngrep i den personlige frihet, uten å støte moralske og religiøse forestillinger og uten at nasjonene griper inn i hverandres befolkningspolitikk? Det gjelder det økonomiske systems virkemåte, arbeidsfordelingen mellom nasjonene, vilkårene for internasjonal handel og mulighetene for å opprette internasjonale rettsregler for de ressurser som flere nasjoner utnytter sammen. Alt dette gjelder menneskenes og nasjonenes forhold til hverandre. Men måten de opptrer overfor hverandre på, vil være ganske avgjørende for den enkelte nasjons livsgrunnlag og for ressursutnyttelsen i hele verden. Problemet for verden er å anlegge en ny måte å tenke på og utvikle en ny ansvarsfølelse som binder nasjonene til hverandre i et samvirke.

      Dette samvirke er for tiden meget mangelfullt. Det er grunnlagt på at de enkelte nasjoner etter

egne forutsetninger og vurderinger utnytter ressurser og utvikler økonomisk virksomhet. Nasjonene er knyttet sammen i en stort sett felles teknologi og gjennom internasjonal handel der ressurser blir utvekslet. Men av mange grunner har landene høyst ulike forutsetninger for å nyttiggjøre seg teknologi og delta i det internasjonale markedssystem. Ukontrollerte markedskrefter kan skape plutselige og betydelige forskyvninger i ressursenes økonomiske verdi. Dels kan dette være et uttrykk for knapphet og gi impulser til større økonomisering og overgang til andre ressurskilder.

Prisene og produksjonens lønnsomhet i et markedssystem kan være nyttige hjelpemidler til å komme fram til en mer fornuftig utnyttelse av ressursene. Men også politiske forhold vil bestemme det økonomiske systems virkemåte, lønnsomhet og ressursutnyttelse.

Et dramatisk uttrykk for en slik forskyvning i markedsf forholdene fant sted i tilknytning til oljekrisen sist vinter. Den var mer et resultat av en politisk handlingsstrategi, enn en samordnet tilpasning til en ny global ressurs situasjon. Under de forhold som råder, fører forhøyelsen av oljeprisene til en enorm formuesoppsamling hos noen få og til større fattigdom hos noen av dem som allerede på forhånd har det vanskelig. For enkelte land, slik som India, har gjødningen blitt dyrere og vanskene med å opprettholde matvareproduksjonen større.

Også på andre områder domineres råvaremarkedet av et fåtall land, slik som for gummi, tinn, kopper, bauxit og kaffe. Mulighetene er til stede for samordnede aksjoner fra dem som dominerer tilgangen på viktige ressurser. Det ligger i denne situasjon og i utviklingen framover en kraftig utfordring til de land som har ressurser, om å motstå fristelser som en dominerende markedsposisjon byr på. Like nødvendig vil det være for de rike industriland å møte nye situasjoner på råvaremarkedene og i internasjonale handelsforhold som kan fortone seg som utidig utpressing, uten å slå inn på en ond sirkel av trekk og mottrekk, og av maktbruk av økonomisk eller politisk art.

Den aktuelle internasjonale inflasjonsbølge gir et bilde av en slik situasjon med trekk og mottrekk, der internasjonale interesser er knyttet sammen med innenlandske forhold. Høyere priser på råvarer og matvarer fører til kompensasjonskrav fra forbrukerne og fra produsentene av industrielle ferdigvarer - krav som i neste omgang gjør anskaffelser av driftsmidler og industrivarer dyrere for råvare- og matvareprodusentene. Det er en fare for at de økonomiske forhold i verden kan bevege seg inn i en situasjon der de ulike grupper gjennom ensidige aksjoner og på grunn av utilstrekkelig samordning av nasjonenes politikk, kan gjøre inflasjonen varig. Under de nåværende uvanlig

ustabile forhold med hensyn til priser, konkurransevilkår og leveringer, vil det være enda vanskeligere for næringslivet å planlegge langsiktige investeringer og vurdere hva som er en økonomisk riktig bruk av ressurser. Regjeringene vil mangle faste holdpunkter for en fornuftig ressurspolitikk.

Krav om grunnleggende forandringer i den internasjonale arbeidsfordeling vil på lenge sikt føre til forskyvninger i ressursbruken og resultere i en ny næringsstruktur i de tradisjonelle industri-land. Spørsmålet om hvem som skal videreføre råstoffer, er et politisk spørsmål. Utviklingslandene aksepterer ikke den rolle de hittil har spilt i verdens produksjons- og handelsmønster. De vil bygge opp et allsidig og teknisk velutviklet næringsliv. Dette vil ikke være mulig uten at det skjer en nedbygging av næringsbransjer i industrilandene på felter der utviklingslandene øyner muligheter for vekst. En fornuftig ressurspolitikk for Norge i denne sammenheng innebærer at vi i god tid forsøker å skaffe oss oversikt over de impulser til struktur- endringer og omstillinger som vi får utenfra og forbereder oss på dem. Dette er en av oppgavene for Fondet for vekst og omstilling i industrien og for det Industriøkonomiske Institutt som Regjeringen har foreslått opprettet.

I en vel administrert og fredelig verden, der ulikhetene i nasjonenes økonomiske og sosiale velstandsnivå var mindre skrikende enn i dag, ville ressursproblemene få en annen og mer langsiktig

karakter. Men verden er under høyst ufullkommen administrasjon. Det er en mangel på internasjonal styring og kontroll av den økonomiske utvikling, av ressursbruken og av fordelingen av de materielle goder. Nasjonene er ikke samlet om et omforent syn på hva som i global sammenheng er en rasjonell utnyttelse av ressursene. En internasjonal ressurspolitikk som kunne være utgangspunktet for den enkelte nasjons virksomhet, er ikke utformet.

F.N.'s 6. ekstraordinære generalforsamling om råvarer og utvikling i april/mai i år kom i særlig grad til å bli opptatt av spesielle og øyeblikkelige hjelpetiltak til enkelte utviklingsland som ble rammet av økonomiske kriser gjennom forhøyelsen av oljeprisene. Men de mange forslag og synspunkter som de enkelte land la fram under konferansen, gir uttrykk for at de langsiktige problemer - forsyningssituasjonen for mat, gjødning, mineraler, energi - vil måtte få en bred plass i F.N.'s arbeide i tida framover. Oppgaven vil her bl.a. bestå i å sette disse drøftelser inn i en økonomisk og politisk ramme som tar hensyn til land på ulike utviklingstrinn og med ulike interesser.

Nasjonene synes å ville tolke ressursproblemene på ulike måter og følger sine egne veier i løsningen av dem. Vi ser tiltakende tendenser til selvfor- syning og til politiske utspill som står i strid med det som i en langsiktig og global sammenheng ville

være en nøktern og rasjonell disponering av ressurser. I mangelen på internasjonalt samarbeid og samordning på dette område vil menneskene kunne forspille eller følbart svekke sitt eget livsgrunnlag.

Landenes myndigheter står i ressurspolitikken overfor press og interesseavveininger fra mange hold. De har hensynet til nålevende menneskers ønsker om en rask bedring av levestandarden. Samtidig har de ansvaret for å bevare levegrunnlaget for kommende generasjoner. Næringslivet ønsker ut fra vekst- og fortjenesteinteresser friere adgang til ressursene på jorden, i havet, på havbunnen og under havbunnen. Nasjonene ønsker å sikre seg ressurskilder som i dag ikke er i noe lands eie, men som i framtida gir løfter om økonomisk vinning, innflytelse og makt. I nasjonenes generelle holdninger til ressursproblemene ligger det en fare for at de aktuelle og kortsiktige nasjonale interesser søkes ivaretatt på bekostning av de langsiktige og mer fundamentale interesser som nasjonene har felles.

Regjeringen har tatt sikte på å utforme en ressurspolitikk i et langsiktig perspektiv. Dette er utgangspunktet for bl.a. den tempoplan en har lagt opp til i utnyttelsen av petroleumsforekomstene på den norske kontinentalsokkel. Denne ressurs må innpasses gradvis i den norske økonomi, med minst mulig tap av de verdier som allerede er bygget opp.

Utviklingen av en ny næringsstruktur og nye industri-samfunn er en oppgave som må strekke seg over ti-år. Vi må under denne utvikling stadig være beredt til å foreta politiske avveininger i viktige samfunns-spørsmål. Dette krever en fast politisk styring og kontroll over alle sider av petroleumsvirksomheten.

Regjeringen vil utforme ressurspolitikken i en internasjonal sammenheng, der siktepunktet må være å bringe utnyttelsen av jordens fysiske og biologiske ressurser og de spørsmål som har sammenheng med dette, under en bedre internasjonal regulering. For å følge opp dette vil Regjeringen samarbeide med britiske myndigheter om en fornuftig utnyttelse av petroleumsfelter som strekker seg på begge sider av grenselinjen i Nordsjøen. Norge vil i høvelige former ta del i fortsettelsen av det energisamarbeid som ble innledet ved energikonferansen i Washington i februar i år. Det tas sikte på å knytte dette nærmere til OECD-samarbeidet. En vil fra norsk side gjøre sitt til å sikre og stabilisere oljeforsyningene og utvikle ny teknologi i energiforsyningen. Regjeringen er videre innstilt på at Norge deltar i neste sesjon i Havrettskonferansen som finner sted i Geneve i mars/mai neste år. En vil fra norsk side fortsatt arbeide for at det opprettes internasjonale ordninger for å kontrollere og regulere utnyttelsen av ressursene i og under de internasjonale havområder.

Opprettelsen av økonomiske soner vil bli et hovedpunkt under fortsettelsen av Havrettskonferansen. Regjeringen vil fortsette arbeidet for internasjonalt bindende vedtak om en løsning med økonomiske soner på 200 nautiske mil med suverene rettigheter for kyststaten til utnyttelse av naturressursene innenfor sonen og rett til å treffe tiltak for å beskytte livsmiljøet i havet. Opprettingen av økonomiske soner i havet må ses i sammenheng med reguleringer av fisket i internasjonale farvann, med norske fiskeri-interesser ved andre lands kyster, med mulighetene for å iverksette en effektiv inspeksjon og med utenrikspolitiske forhold.

Inntil internasjonale bindende avtaler kan iverksettes, er oppgaven å treffe nasjonale tiltak som kan sikre kystbefolkningens vilkår og bevare ressursene på en bedre måte enn nå. Det videre arbeid med fiskerigrensespørsmålet må foregå i nær kontakt og forståelse med fiskernes egne organisasjoner. Disse organisasjoner har gitt klart uttrykk for at de ønsker en snarlig utvidelse til 50 nautiske mil. På dette grunnlag bør det tas opp drøftelser med berørte stater med sikte på en midlertidig utvidelse av vår fiskerigrense i aktuelle områder.

En endelig og tilfredsstillende løsning av disse spørsmål kan i den nåværende situasjon bare nås gjennom folkerettslig bindende avtaler.

Slike avtaler vil sikre den nødvendige kontroll og vern om havets ressurser, trygge kystbefolkningens næringsgrunnlag og beskytte fiskernes utstyr og redskap.

Helt siden Norge i 1905 fikk sin selvstendige utenrikspolitikk, har dens hovedlinje vært at interessekonflikter skal avgjøres ved rett og ikke ved maktbruk. Det var et naturlig valg for den svake norske stat i 1905, og det er en forstandig holdning av en liten nasjon i vår tid. Derfor legger vi så stor vekt på at våre fiskerier og kystfolkets interesser kan bli trygget ved folkerettslig klart baserte reguleringer. Det samme gjelder alle våre økonomiske forbindelser med omverdenen.